

## Interview met de makers van Mansholt

*Waarom is het stuk zo'n succes geworden?*

Schrijver Tjeerd Bischoff: "Omdat het gaat over dilemma's die nog net zo actueel zijn: de grenzen aan groei, boeren die gedwongen worden steeds meer te produceren en elkaar dooddrukken, naar het afvoerputje dringen. Het stuk haakt aan op de beleving van boeren. De oudere herinneren zich Mansholt en zijn beleid nog persoonlijk. Maar ook jongere boeren weten wel waar hij voor stond, al was het maar 'omdat hij die vent was waar mijn vader over stond te schelden'. Veel boeren hebben we ook bereikt via agrarische vakbladen en via landbouworganisatie LTO. En boeren zijn enorme twitteraars, dat wist ik niet, ze twitterden over onze voorstelling. Daardoor ontstond steeds grotere belangstelling, en moesten we vaak het aantal voorstellingen op één locatie uitbreiden."

Acteur Helmert Woudenberg (Sicco Mansholt in het stuk): "Na de première in Slootdorp vorig jaar was de theaterpers zunist. Maar het publiek was gelijk razend enthousiast. Vooral in de Wieringermeer, waar Mansholt zelf geboerd heeft. Ouderen daar herinneren zich nog het opblazen van de dijken door de Duitsers. Maar ook elders in het Noorden is dit nog deel van wat mensen als hun eigen levensgeschiedenis zien. Door zijn vorm, recht-toe-recht-aan, spreekt het stuk aan, en emotioneert het. Die vorm herken ik van het Werktheater, dat vonden ze in de toneelwereld in het begin ook maar navelstaarderij. Na de voorstellingen op Oerol, die ook een groot succes waren, draaiden de reacties ook op het toneelfront bij."

Regisseur Jeroen van den Berg: "Mansholt is een bekende naam. Niet alleen bij boeren maar ook in de milieuhoek, omdat hij vroeg in de jaren '70 al aandacht voor duurzaamheid had. Veel mensen en organisaties waarmee Tjeerd en ik van tevoren praatten vonden een voorstelling over Mansholt een heel goed idee, maar wel om heel uiteenlopende redenen. We waren een beetje bang: kunnen we die verwachtingen wel waarmaken? Uiteindelijk bleek het stuk in zijn uitvoering allerlei mensen aan te spreken."

*Welke reactie van vorig seizoen is je bijgebleven?*

Tjeerd: "Van een Groningse boer, die met zijn knuist mijn hand greep en zei: 'Allebárstens bedankt!', En een ander zei: 'Ik was bijna aan het janken'."

Jeroen: "De enthousiaste reacties op het verhaal van de boerenfamilie. Tjeerd en ik hebben lang gezocht hoe het verhaal van Mansholt te combineren met de lijn van boerin Wietje Nanninga, die haar boerderij moet verkopen vanwege Mansholts beleid. Er was zelfs op een moment sprake van dat de hele boerenlijn geschrapt zou worden, omdat we er niet goed uit kwamen. Ik ben achteraf ontzettend blij dat we dat toen niet hebben gedaan. "

Helmert: "Na een van de voorstellingen kwam iemand naar me toe die Mansholt heel goed gekend had, een arts die een jaar met Sicco Mansholt na diens pensioen in de zeilboot had gezeten. Hij vertelde me dat hij enorm veel herkend had in hoe ik de man neerzette."

### *Wat voor man was Sicco Mansholt?*

Tjeerd: “Een enorm moedige man, totaal niet bang impopulaire dingen te zeggen. Hij voorzag wat er stond te gebeuren met de Europese landbouw. Toen hij aankondigde dat in tien jaar tijd 5 miljoen Europese boeren moesten ophouden, stak een storm van protest op. IJzeren Heinig trok hij rond, hij ging met iedereen het debat aan: dáár gaat het heen, met of zonder onze maatregelen. En ik zal voor jullie afvloeiingsregelingen en bijscholingen zorgen. Een heel rationele man, die ervan uitging dat anderen ook rationeel zijn. ‘Dit is toch geen leven zo?’, kon hij tegen een keuterboer zeggen. Rechthoekig was hij wel, maar geen Asperger-type; hij was echt begaan met de boeren. En hij had de moed om een totale ommekeer te maken in zijn eigen denken, en daar dan weer vierkant achter te gaan staan.”

Helmert: “Een boer. Een visionair. Die de politiek inging, omdat ze het hem vroegen, en toen is hij politicus gebleven. Bevlogen en duidelijk. Die stond voor zijn zaak, en alle tegenstand in rust incasseerde. Je kon alleen maar voor of tegen hem zijn. Ik zou willen dat we nu zo’n minister van cultuur hadden. Iemand die vecht voor de zaak.”

Jeroen: “Een indrukwekkende man; mensen die hem in zijn werk hebben gekend hebben nog een helder beeld van hoe hij was. Ónze Sicco, de man in ons stuk, die iedereen om hem heen mee wist te krijgen in zijn ideeën, is een man die privé te maken had met echte mensen met wie hij niet zo doortastend, rigoureuus en visionair kon zijn. Een relatiecrisis is nou eenmaal wat anders dan een verschil van mening in een vergadering.”

### *Wat is het achterliggende thema?*

Jeroen: “Dat is wat Mansholt op het eind tegen Petra Kelly zegt. Ik wilde de boeren emanciperen, maar nu ik erop terugkijk zie ik dat je niet alles kunt veranderen. Dat is voor mij het achterliggende thema: de wereld is een machine die voort dendert. Je kunt alleen kleine zetjes geven, je moet accepteren dat je invloed beperkt is, dat het kleine zetjes zijn. Mansholt zette een koers in om de puinhopen van de Tweede Wereldoorlog op te ruimen. Het was heel moeilijk die eenmaal ingezette koers te veranderen.”

Tjeerd: “Aan het eind van zijn carrière wist Mansholt niet van ophouden. Hij bleef maar bezig met het redden van de planeet, in de greep van het doemdenken dat in die jaren sterk opkwam door de publicaties van de Club van Rome. Maar daarmee was hij ook op de vlucht voor zijn eigen eindigheid. Die dubbelzinnigheid, en die affaire met een veel te jonge stagiaire, maakt zijn verhaal ook dramatisch interessant.”

Helmert: “Net als Abraham Kuyper, waarover ik een solo-voorstelling heb gemaakt, was Mansholt bezig om er op het eind nog een schep bovenop te doen, ten koste van een hartaanval. Dat is een algemeen verschijnsel: het schrikbeeld dat je pensioen nadert en je niks meer kunt doen, dat je moet afronden. Of dat bij mij ook speelt? Nou nee, ik raak niet overspannen van mijn werk, in tegendeel. Ik kan me moeilijk voorstellen dat ik niet meer zou spelen, maar ik zie er ook wel de betrekkelijkheid van in, zo ontzettend gedreven als Kuyper of Mansholt ben ik nou ook weer niet - en zulke maatschappelijke implicaties heeft mijn werk ook niet.”

### *Wat is je favoriete scène?*

Tjeerd: “De scène tussen Sicco en zijn vrouw Henny, als ze weet dat hij een minnares heeft. Door hoe Helmert en José Kuijpers het spelen, dat is heel ontroerend, en toch grappig, omdat het een vreemde indirectheid krijgt. Als ik daarnaar kijk, vergeet ik dat ik het zelf heb geschreven.”

Jeroen: “Dat Sicco op kantoor, ’s avonds laat met zijn secretaresse zijn huwelijksproblemen bepraat, zijn affaire met Petra Kelly. ‘Volg je hart’, zegt de secretaresse - die ook verliefd op hem is. Dan verstoort Sicco’s assistent het gesprek, die zich beklagt over Sicco’s nieuwe ‘hippie-beleid’ – waarin hij precies dat doet, zijn hart volgen, en zijn assistent zegt: ‘Doe me dit niet aan!’ Die scènes gaan eigenlijk over vriendschap. Je snapt iedereen, en je ziet dat ze toch nooit bij elkaar zullen komen.”

Helmert: “Dat is een letterlijk, kenmerkend citaat van Mansholt. Gevraagd door een journalist of de toekomst die hij schildert met al die milieuproblemen niet heel triest is, zegt hij ‘Hoezo: triest? Je moet de 21ste eeuw recht in de ogen zien, en de problemen moeten erkennen en aanpakken zonder ingesleten redeneringen, theorieën en vooroordelen. Als je de wereld wilt veranderen, zul je jezelf moeten veranderen, dat maakt de mensen bang”

### *Wat is de toegevoegde waarde van spelen op locatie?*

Tjeerd: “Dat was Jeroens idee, en ik was het gelijk met hem eens. Het werkt thematisch natuurlijk goed om het in boerenschuren te spelen. Als we in theaters waren gaan spelen, dan hadden we één keer hier, en daar misschien twee keer kunnen staan. In de boerenschuren kunnen wij beslissen of we er vijf keer staan, of naar gelang de belangstelling het aantal voorstellingen opvoeren tot tien. En dan die reacties, boeren die vertellen over hun bedrijf, je uitnodigen om bij hen te komen spelen, of te blijven logeren.”

Jeroen: “Spelen bij daglicht. Dat geeft adem, ruimte. Uitzicht op het platteland, waar het verhaal speelt: je zit niet met elkaar fictie vorm te geven in een zwarte doos, je speelt in de werkelijkheid, in direct verband met het hier en nu.”

Helmert: “Spelen in een tent, informeel, zonder pluche, zonder dat theaterkeurslijf, heel dicht bij het publiek, zonder drempel of vierde wand. Dat heb ik jaren gedaan, met het Werktheater. Aansprekend toneel, midden in de maatschappij met je kunst, zonder hersenspinsels waarbij het publiek zich moet afvragen: wat betekent het?”

### *Als je Mansholt begrijpt, wat begrijp je dan?*

Tjeerd: “Misschien: de tragiek van de politiek. Veel van wat Mansholt in werking heeft gezet en bereikt, kreeg ergens in zijn loopbaan een draai die hij niet wilde. Je ziet hoe complex een maatschappij is.”

Jeroen: “Ik ben me nu pas bewust geworden van wat het vertrekpunt was van de Europese Unie. Heel fascinerend aan Mansholt was dat hij, de oudverzetsman, nota bene samen met onder andere Duitsland betrekkelijk kort na de oorlog de grondstenen legde van de huidige EU. Fantastisch, dat ze dat konden. Hij werd gedreven door een groot ideaal, maar zeer

pragmatisch bezig ervoor te zorgen dat we gingen samenwerken zodat het nooit nog eens zo uit de hand zou lopen. Dat realiseren we ons veel te weinig, dat dat de basis was voor wat we nu vooral zien als een bureaucratische moloch.”

Helmert: “Als je Mansholt begrijpt, dan begrijp je wat politiek bedrijven is, of liever gezegd hoe politiek bedrijven eigenlijk zou moeten. Hij is gevraagd omdat hij boer was, en verstand van zaken had, staan voor je zaak, spraakmakend zijn. En hoe dat positief, maar ook negatief kan uitwerken.”

## **DE MAKERS**

Tjeerd Bischoff, schrijver: “Ik heb me laten inspireren door ‘De Graanrepubliek’ van Frank Westerman. Toen ik las over Mansholts omslagpunt, de persoonlijke crisis door zijn twijfel aan zijn eigen beleid, zijn affaire met de Grünenoprichtster Petra Kelly, dacht ik: daar zit een toneelstuk in. Het duurde heel lang voordat ik een goede vorm had gevonden om de andere kant van het verhaal, van het boerengezin dat het bedrijf moest opheffen, erdoorheen te weven, maar dat is gelukt.”

Jeroen van den Berg, regisseur: “Je breekt je het hoofd over die locaties: de zichtlijnen, de akoestiek in die boerschuren. Dat vergt heel veel van iedereen. Dan heb je alles voor elkaar, blijkt dat pal naast de schuur een sportvliegveldje ligt waar ’s avonds parachutisten oefenen. Maar steeds blijkt weer: de nadelen wegen ruimschoots op tegen de voordelen, en het publiek heeft helemaal geen moeite met de beperkingen..”

Helmert Woudenberg, hoofdrolspeler: “Pim Fortuyn, Abraham Kuyper, Waterman, Haffmans, Mansholt: ik ben gefascineerd door mensen die ik over hun graf heen een stem kan geven. Zo voel ik dat ook. Ik kan als acteur iets over ze onthullen zoals een journalist dat niet kan. Ik kan hen zich laten verklaren - zonder oordeel.”

Het toneelstuk over het leven en werk van Sicco Mansholt is in Noord-Holland te zien op: 28 t/m 31 mei 2015 – Akkerbouwbedrijf Blom – IJweg 760 in Hoofddorp (Haarlemmermeer) 19 t/m 21 juni 2015 – Melkveehouderij Klaver – Grote Sloot 128 in Burgerbrug (Schagen)
--

**[www.karavaan.nl](http://www.karavaan.nl)**